

Kommunedelplan Barn & Unge

FAKTA OG ANALYSE

Hemnes kommune
Skaperglede mellom smul sjø og evig snø

Innholdsfortegnelse

1.	INNLEDNING	4
1.1	Hovedområder for oppvekst	4
1.2	Rammeverk og føringer	4
1.3	Om kommunedelplan Barn & Unge	5
1.4	Forhold til andre planer	6
1.5	Om fakta og tall	6
2.	ET HELHETLIG OG SAMORDNET TJENESTETILBUD	7
2.1	Forebygging	7
2.2	Tverrfaglighet	8
2.3	Kompetanse	8
2.4	Fleksibilitet	8
2.5	Helhetlig ledelse	8
2.6	Tilgjengelighet	9
2.7	Samhandling	9
2.8	Gode overganger	9
3.	OPPVEKST, FOLKEHELSE OG VELFERD	10
3.1	Folkehelse	10
3.2	Lavterskeltilbud	12
3.3	Medvirkning	12
3.4	Familie	13
3.5	Helsestasjon og skolehelsetjeneste	13
3.6	Barnevern	13
3.7	Barn med behov for bistand	15
3.8	Psykisk helse og rus	15
3.9	Kommunal tilstedeværelse	16
4.	BARNEHAGE OG SKOLE	17
4.1	Barnehagene	17

4.2	Skolene	18
4.3	SFO	24
4.4	Kulturskolen	24
4.5	Fritidsklubbene	26
5.	IDRETT, KULTUR, FRITID OG FRIVILLIGHET	27
5.1	Idrett	27
5.2	Kultur	27
5.3	Fritid	28
5.4	Frivillighet	28
5.5	Bibliotekene	28
6.	DEMOGRAFI	29
6.1	Befolkningsutvikling	29
6.2	Bosetting	30
6.3	Sysselsetting	31
6.4	Inntektsforhold	31
6.5	Utdanning	32
6.6	Framskrivning målgruppen	32
6.7	Vurderinger	33
Kilder		34

1. INNLEDNING

1.1 Hovedområder for oppvekst

Kommuneplanens samfunnsdel skisserer fire hovedområder som det skal jobbes innenfor. Dette er områdene 1) barnehage, 2) skole, 3) oppvekstmiljø og 4) idrett, kultur og fritid. Det er i kommunedelplanen tatt utgangspunkt i disse fire hovedområdene. I tillegg er det satt fokus på folkehelse/ velferd og et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Kommunedelplanen skal være en helhetlig plan med langsiktige mål, i tråd med tanken om at resultater kommer på sikt.

1.2 Rammeverk og føringer

Kommunedelplan Barn & Unge omhandler flere områder og tema som er regulert gjennom lovverk, planverk eller annet rammeverk og veiledninger. Kommunedelplanen bygger blant annet på:

HOVEDOMRÅDER

- Helhetlig og samordnet tjenestetilbud
- Oppvekst, folkehelse og velferd
- Barnehage og skole
- Idrett, kultur og

Statlige forutsetninger

- Lov om folkehelsearbeid.
- Lov om barnehage.
- Lov om grunnskole og den videregående opplæringa.
- Lov om planlegging og byggesaksbehandling.
- Lov om Barneverntjenester.
- Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen
- FNs barnekonvensjon

Kommunale og fylkeskommunale føringer

- Kommuneplanens samfunnsdel 2013-2025
- Planstrategi for Hemnes kommune, vedtatt av KST – sak 71/12
- Samarbeidsavtale om folkehelsearbeid mellom Nordland fylkeskommune og Hemnes kommune.
- Økonomiplan 2015-2018
- Hemnes mot 2015 (2025) Debatthefte
- Bærekraftig utvikling 2014-2017 – KS Konsulent

Dokumenter med særskilt betydning under utarbeidningen av kommunedelplan for Barn & Unge:

- Kommuneplanens samfunnsdel 2013-2025
- Lov om Folkehelsearbeid
- Satsning på barn og ungdom – Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2014.
- FNs Barnekonvensjon

Hensynet til barn og unges oppvekstvilkår skal ivaretas i all planlegging etter plan- og bygningsloven. Det går frem av formålsparagrafen i loven av 2008. Videre stilles det krav i loven om at den som fremmer planer – det være seg kommunen, andre offentlige organ, eller private aktører – skal sørge for at berørte barn og unge blir hørt og får medvirke i planleggingen. I forbindelse med sin behandling av planer, er kommunene gitt ansvaret for å kontrollere at slik medvirkning blir gjennomført.

FNs konvensjon om barnets rettigheter ble inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettsloven i 2003. Konvensjonen gjelder som norsk lov og skal ha forrang dersom det oppstår motstrid med annen norsk lovgivning. FNs barnekonvensjon er en internasjonal avtale som gir barn og unge under 18 år et særskilt menneskerettighetsvern.

Barnets menneskerettigheter, slik de er uttrykt i barnekonvensjonen, skal prege og gjennomsyre alle beslutninger og all offentlig virksomhet.

Konvensjonens hovedprinsipper:

- Hensynet til barnets beste
- Barnets rett til medbestemmelse
- Barnets rett til ikke-diskriminering
- Barnets rett til liv, overlevelse og optimal utvikling

Dette innebærer:

- Rett til helsetilbud
- Rett til omsorg og beskyttelse
- Rett til sosial trygghet og tilstrekkelig levestandard
- Rett til utdanning
- Rett til hvile og fritid

1.3 Om kommunedelplanen Barn & Unge

Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet (2014) fastslår at det skal satses på å etablere et tettere samarbeid mellom barnevern, helsestasjoner, barnehage, skole, politi og NAV for å unngå at barn blir kasteballer mellom offentlige etater. For mange barn og unge med nedsatt funksjonsevne, er god tilgjengelighet til steder hvor barn og unge oppholder seg (som barnehage, skole, kultur- og fritidstilbud) en forutsetning for deltakelse og likestilling. Regjeringen ønsker å forbedre lavterskel- og forebyggende tilbud til unge, som skolehelsetjeneste og helsestasjoner. Bekjempelse av fattigdom blant barn er viktig, både for å sikre barns velferd på kort sikt, og for å forebygge fattigdom på lengre sikt. Kommunedelplanen vil utarbeides i tråd med disse retningslinjene, og forebygging og tverretattlig samarbeid vil bli vektlagt.

Systematisk arbeid med forebyggende innsats krever tydelig ledelse og tydelig forankring. Forebygging får også konsekvenser for hvordan kommunene organiserer og koordinerer tjenestetilbudet. Planarbeidet må være helhetlig og forpliktende. Først når slikt arbeid er forankret i ledelsen og blant alle som har et ansvar, og nødvendige prioriteringer har blitt sikret, kan det bli et godt verktøy. I planarbeidet er det lagt til rette for at barn og unge kan delta og ha innflytelse i arbeidets planlegging og gjennomføring.

Kommunedelplanen bygger på faktakunnskap og utviklingstrekk fra Ungdataundersøkelsen og rapport fra Nordlandsforskning. Resultatene av undersøkelsen, kommunens demografi og tilbakemelding fra enhetene, brukerrepresentanter og innbyggerne for øvrig, har gitt gode beskrivelser på status og behov.

Dette danner grunnlaget for utarbeidelsen av mål og strategier. Aktuelle tiltak presenteres i en egen tiltaksplan. Noen av tiltakene må utgreies nærmere i forhold til administrative og økonomiske konsekvenser. Gjennomføringskraften til de ulike tiltakene vil avhenge av årlig budsjett og økonomiplan. Tiltak det ikke kan tas stilling til i kommunedelplanen, må vurderes i egne fagplaner. Det skal være en rød tråd mellom 1) nasjonale og kommunale føringer, 2) målsettingene i kommuneplanens samfunnsdel, 3) status i Hemnes kommune, 4) strategier og 5) tiltak som skal bidra til at målene nås.

Mål og strategier i kommunedelplanen må vedtas av kommunestyret før en kan si noe om tiltakene.

1.4 Forhold til andre planer

Arbeidet med kommunedelplanen vil synliggjøre behov for revidering av eksisterende planer og/eller utarbeiding av nye. Detaljplaner skal komme i enhetenes egne virksomhetsplaner. Kommunedelplanen skal med dette suppleres med egne handlingsplaner/ virksomhetsplaner for enhetene. Parallelt med arbeidet med kommunedelplaner, vil kommunen i egen plan for Folkehelse jobbe med konkretisering av folkehelsearbeidet. I tillegg vil det bli utarbeidet en Frivilligstrategi. De ulike handlingsplanene for andre tjenestoområder må ses i sammenheng med kommunedelplan for Barn & Unge og kommunedelplan for Helse og Omsorg. I tillegg til Folkehelseplan og Frivilligstrategi viser planarbeidet også et behov for virksomme og reviderte planer på følgende områder;

- Ruspolitisk og boligsosial handlingsplan
- Plan for psykisk helsearbeid
- Temaplan for fremtidig ungdomssatsning
- Temaplan for forebygging og tverrfaglig samhandling knyttet til barns oppvekst og helse
- Temaplan for bekjempelse av fattigdom i barnefamilier
- Plan om anlegg for lek, idrett og aktivitet
- Strategiplan for kulturskole, skole og barnehage
- Plan om kulturarbeid

1.5 Fakta og tall

Fakta og tallmateriale er innhentet fra enhetene, SSB, folkehelseprofilen 2014 og Nordlandsforsknings arbeidsnotat som viser resultatet fra studien «Utvikling for unge i Hemnes kommune». Dette studiet ble gjennomført i slutten av 2014, og kartlegger stedskvaliteter og levekår for innbyggere i alle aldre. Nordlandsforskning gir i sitt arbeidsnotat en beskrivelse av forhold som kan ha betydning for de utfordringene kommunen erfarer. I arbeidsnotatet presenteres mønstre og områder som kan ha betydning for planarbeidet.

2. ET HELHETLIG OG SAMORDNET TJENESTETILBUD

«En særlig utfordring i arbeid med barn og ungdom er å kunne arbeide helhetlig – på tvers av sektorer og fagområder. Regjeringen vil bidra til å etablere et tettere samarbeid mellom barnevern, helsestasjoner, barnehage, skole, politi og NAV for å unngå at barn blir kasteballer mellom offentlige tjenester. Å sikre gode og trygge oppvekstmiljø er blant de beste investeringene vi som samfunn kan gjøre. Det må skapes en kultur hvor ulike tjenester deler kunnskap. Slik blir det lettere å jobbe mot et felles mål. Innsats fra frivillig sektor og dialog med barn og ungdom er også viktig.»¹

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet anser det altså som viktig at barn og unge sikres muligheten til deltakelse og påvirkning, både i samfunnet og i egne liv. Departementet vil stimulere til at enda flere kommuner arbeider for en bred medvirkning fra barn og ungdom. Kommunen bør legge til rette for at barn og unge kan få arenaer til utveksling av ideer og erfaringer, blant annet gjennom at tema blir diskutert på ungdomskonferanser- og samlinger.

De fleste barn med nedsatt funksjonsevne vil ha behov for habilitering gjennom hele livet. Målet må være at den enkelte bruker og familien skal oppleve sammenheng, helhet, kontinuitet, god koordinering og langsiktighet i planlegging, utredning og gjennomføring av tiltak.

Helsestasjon og skolehelsetjeneste er blant kommunens sterkeste virkemidler i målrettet forebyggende arbeid blant barn og unge. Strategien her blir å utnytte kommunens styrking av skolehelsetjeneste på best mulig måte. Gjennom tverrfaglig samarbeid kan helsestasjons- og skolehelsetjenesten bidra til å skape et godt oppvekst- og læringsmiljø for barn og ungdom. Helsestasjonstilbudet når frem til nesten alle barn de første leveårene, uavhengig av foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn. Tjenesten skal tidlig fange opp signaler på mistriksel, utviklingsavvik og atferdsvansker og bidra til at tiltak iverksettes tidlig. Barnehage, skole, jordmor, lege, pedagogisk-psykologisk tjeneste, barnevern og politi er viktige samarbeidspartnere.

TIL BARNET BESTE

Ved alle handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Staten skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller beskyttelse av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn.

Barnekonvensjon art.3

2.1 Forebygging

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013) påpeker at godt forebyggende arbeid krever at vi starter tidlig og tenker og handler langsiktig. Gode fellesskapsløsninger er et godt utgangspunkt for et inkluderende oppvekstmiljø. En av de viktigste utfordringene i forebyggende arbeid er å tenke helhetlig, og å samordne innsatsen på tvers av fagområder. Godt forebyggende arbeid fokuserer ikke først og fremst på symptomer, men er generelt orientert mot å gi barn og unge verktøy som gjør dem i stand til å

¹ Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet (2014), samlet oversikt, Satsing på barn og ungdom – regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2014, s 7

håndtere fremtidige utfordringer og risikoer. Dette krever helhetlige planer som iverksettes i praksis. Kommunen sitter med et ansvar for at de ulike tjenestene for barnefamiliene er godt koordinert. Godt forebyggende arbeid vil ofte forutsette samarbeid på tvers av ulike fagområder og forvaltningsnivå. Det er viktig at det blir laget rutiner og systemer som gjør det enkelt å samarbeide. Felles forståelse av problemet, mål og virkemiddelbruk, samt gode styrings- og rapporteringssystemer, vil øke sannsynligheten for å oppnå gode resultater. For å få til et godt samarbeid må alle ha kunnskap om og respekt for hverandres ansvar og roller.

Forebygging rettet mot barn og unge handler først og fremst om å legge til rette for et godt oppvekstmiljø for alle. Dette gjelder både informasjons- og holdningsarbeid, og det konkrete arbeidet med å skape gode, trygge lokalsamfunn.²

2.2 Tverrfaglighet

For å kunne fange opp barn og unge i vanskelige livssituasjoner, eller som utsettes for omsorgssvikt eller overgrep, er det avgjørende å ha kunnskap om risiko og om hvordan man går frem for å beskytte barn og unge i slike situasjoner. God forebygging er ofte avhengig av voksne med kompetanse til å observere, forstå det de ser og handle til barnets beste.

2.3 Kompetanse

Hemnes kommune skal ha god oversikt over hvilken kompetanse som finnes i de ulike enhetene. Dette for på best mulig måte å ha riktig kompetanse på rett plass. Kompetanseplanen vil synliggjøre hvilken kompetanse organisasjonen har behov for, og i hvilken grad kompetansen kan deles.

2.4 Fleksibilitet

Samfunnet i dag er i endring. Kommunen skal sikre at tjenestene er tilpasset denne endringen. Tjenesteapparatet og tiltakene i Hemnes skal være fleksible, med rom for nytenkning og innovasjon.

2.5 Helhetlig ledelse

Det finnes mange definisjoner av begrepet ledelse. Fire temaer går imidlertid ofte igjen: at ledelse er en **prosess**, består i å **påvirke andre**, finner sted i en **gruppekontekst** og innebærer **måloppnåelse** (Northouse, 2001).

Ledelse er avgjørende både i igangsetting, implementering og videreføring av endringsprosesser. Ledelse innebærer å inspirere og påvirke i retning av de planlagte målene.

² Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet (2013), Forebyggende innsats for barn og unge, Rundskriv Q-16/2013, s 1

2.6 Tilgjengelighet

Helsedirektoratet (2015) presiserer at det er viktig at kommunale tjenester rettet mot barn, unge og deres familier er tilgjengelige, robuste, koordinerte og faglig sterke. Dette for på best mulig måte å kunne utforme tjenester som støtter innbyggerne i å mestre utfordringene i deres liv.

2.7 Samhandling

Gode oppvekstvilkår forutsetter god standard på de ulike kommunale tjenestene, og et godt samarbeid mellom disse. Kommunen skal gjennom god samhandling sikre at det gis likeverdige, tilpassede, effektive og kvalitetsmessige riktige tjenestetilbud. Samhandling mellom enheter, tjenestenivåer og samarbeidspartnere skal derfor stå sentralt. Brukermedvirkning skal være i fokus. Helsedirektoratet (2015) ønsker at kommunene utvikler et helhetlig og samordnet tilbud til utsatte barn og unge og deres familier. Arbeidet skal ses i sammenheng med regjeringens mål om økt gjennomføring av videregående skole, satsing på rusforebygging og psykisk helse, og etablering av et tettere samarbeid mellom barnevern, helsestasjon- og skolehelsetjenesten, barnehage, skole og NAV. Det er viktig at tjenestene samhandler og utnytter felles ressurser på best mulig måte.

2.8 Gode overganger

Hemnes skal bidra til at man lykkes med et helhetlig og samordnet tjenestetilbud, gjennom sin utforming av interne rutiner, systemer og system for kvalitetssikring og evaluering. Som et ledd i folkehelsearbeidet skal kommunen hjelpe til å forhindre at ungdom faller utenfor utdanning og arbeidsliv. De unge i Hemnes som har behov for tilrettelegging, bistand og oppfølging i overgangsfasen til et mer selvstendig liv og voksentilværelse, skal være sikret dette.

3. OPPVEKST, FOLKEHELSE OG VELFERD

«Familiens stilling i samfunnet skal styrkes. Familien skaper og sikrer en trygg ramme om barns oppvekst. Velfungerende familier gir trygghet og tilhørighet, og gir rom for utvikling. Det skal legges til rette for en trygg økonomisk og sosial situasjon for barn, ungdom og deres familier. Barns rett til en trygg oppvekst er grunnleggende og vil sikre familiene valgfrihet ved å tilby et større mangfold av løsninger for barnefamiliene. Det er betydningsfullt arbeid å skape gode og trygge oppvekstvilkår for alle barn. Oppfølging overfor utsatte barn er en av storsamfunnets viktigste oppgaver. Barn er sårbare og har et særlig behov for beskyttelse og omsorg. I familien er den viktigste rammen rundt barn og ungdoms oppvekst. Tiltak som styrker samspill og tilknytning mellom barn og foreldre kan forebygge omsorgssvikt. Derfor er det spesielt viktig å gi foreldre som sliter den støtten de trenger for å være gode omsorgspersoner.»³

3.1 Folkehelse

Folkehelsearbeid er samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade og lidelse, og som beskytter mot helsetrusler; samt arbeid for en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen. Det aller meste av folkehelsearbeidet foregår utenfor de organiserte helsetjenestene.

Et godt oppvekstmiljø skapes gjennom et tett samspill mellom familie, nærmiljø, offentlige aktører og positive krefter i lokalsamfunnet. Å legge til rette for at barn og unge får en god oppvekst er et samfunnsansvar som deles av mange. Gode forhold for å samarbeide er avgjørende for å lykkes.

Et effektivt folkehelsearbeid utøves i alle samfunnssektorer og ved felles innsats på tvers av sektorene. Med «folkehelse» menes befolkningens helsetilstand og hvordan helsen fordeler seg i befolkningen. Det er betydelige helseforskjeller mellom sosioøkonomiske grupper. Dette skyldes blant annet forskjeller i helseatferd og levekår. Selv om helsetilstanden i den norske befolkningen er god, finnes det utfordringer relatert til helseatferd og sykdom. Gode resultater i målrettet folkehelsearbeid krever systematisk innsats og langsiktige strategier. Samarbeid på tvers av sektorer, kunnskap om og overvåking av helsetilstanden i kommunene, er forutsetninger for å skape et best mulig oppvekstmiljø for barn og unge. Dette innebærer blant annet ansvar for å opparbeide seg kunnskap om helseutfordringer og hvordan helsesvikt kan forebygges gjennom helsefremmende og forebyggende tiltak.⁴

Kommuneplanens samfunnsdel hevder at Hemnes kommunes viktigste ressurs er en befolkning med god helse. Satsning på folkehelsearbeid blir derfor en grunnleggende investering for et godt liv i en bærekraftig kommune. Satsning på folkehelse er et viktig ledd i å bedre levekårene for barn og unge, og

HELSE

Barnet har rett til å få den best mulige medisinske behandling og hjelp til å komme seg etter sykdom. Staten skal arbeide for å redusere spedbarns- og barnedødelighet, sikre at alle barn får nødvendig legehjelp, gi god helsemessig omsorg til mødre etter fødselen, bekjempe sykdom og gi orientering og utdanning om helse og riktig ernæring. Staten skal også avskaffe helsefarlige tradisjoner, samarbeide med andre land og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

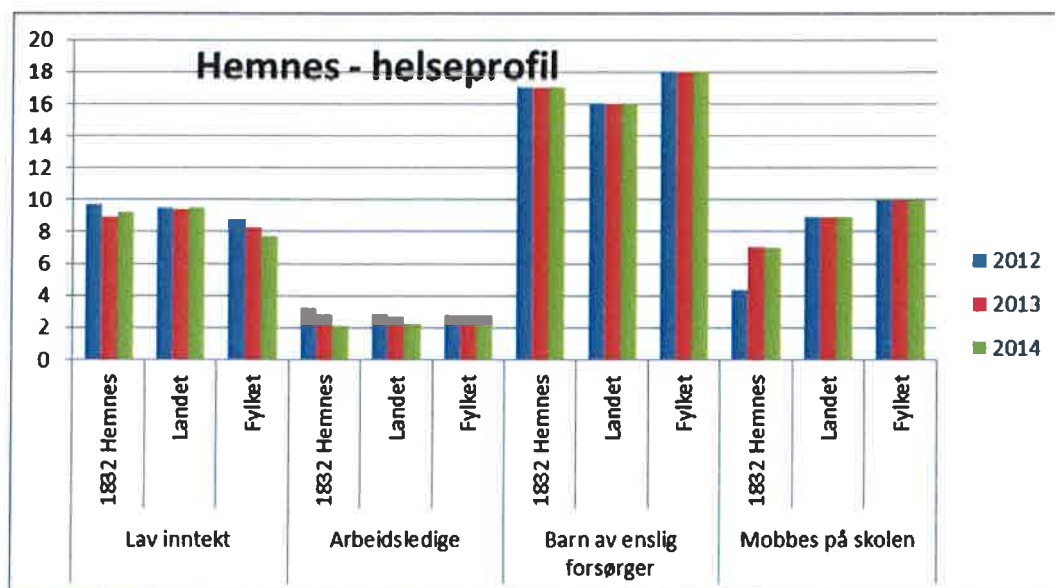
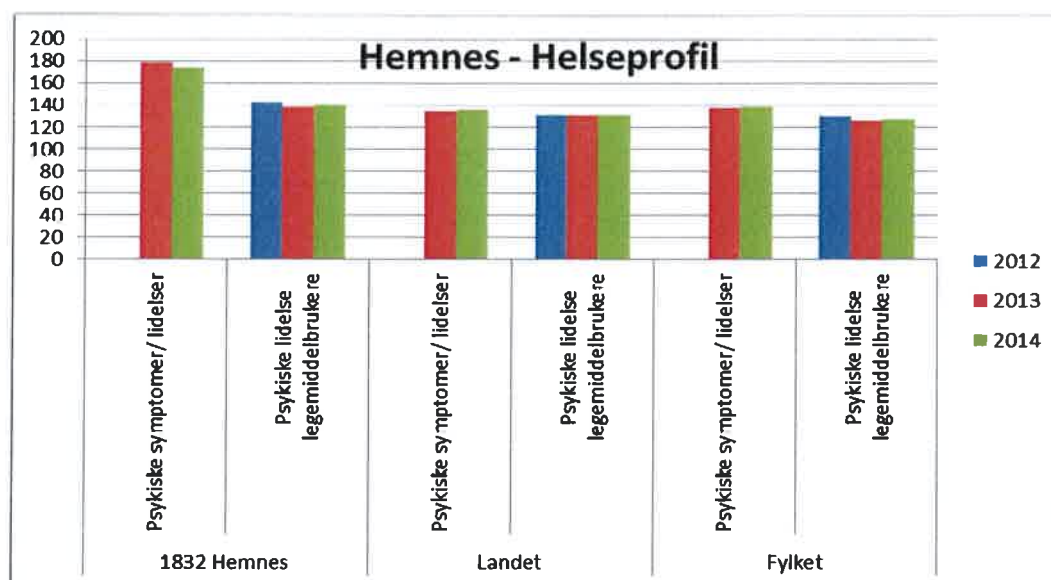
Barnekonvensjon art 24

³ Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet (2014), samlet oversikt, Satsing på barn og ungdom – regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2014 s 7

⁴ Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet (2014), samlet oversikt, Satsing på barn og ungdom – regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2014

gjør oppvekstvilkår til et satsningsområde for kommunen. Kommunen skal satse på forebyggende arbeid og tidlig intervensjon ved å videreutvikle helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Skolehelsetjenesten gir mulighet til å treffe barn og unge på deres arena og bidra til at de får rask hjelp når noe er vanskelig. Denne tjenesten er et viktig ledd i kommunens forebyggende innsats.

Hemnes kommune ligger over snittet for landet og fylket i antall voksne innbyggere med psykiske symptomer og lidelser. Når det gjelder psykisk lidelse og legemiddelbrukere ligger Hemnes over gjennomsnittet for landet og fylket. Andelen innbyggere med affektive og depressive lidelser og angstlidelser er størst blant kvinner både for landet og Hemnes. Affektive lidelser omfatter psykiske lidelser som kjennelegnes ved depresjon og oppstemthet, stemningslidelser. Angst blir en sykdom når

bekymringene i hverdagen tar overhånd. Når en person ikke klarer å kontrollere bekymringene, kan det å bekymre seg bli en sykdom (kilde: kommunehelse statistikkbank).

Færre mobbes i skolene i Hemnes enn hva som er tilfellet for landet og fylket. Det er likevel økning i andelen som mobbes i skolen fra 2012-2014. Hemnes skiller seg ikke ut i forhold til resten av landet med tanke på overvektproblematikk hos barn og unge. Andelen barn som lever i familie med enslig forsørger er stabil fra 2012 til 2014. Det er en nedgang i andelen arbeidsledige fra 2011-2014. Hemnes kommune i 2014 ligger under snittet for landet, men over snittet for fylket i andelen barn 0-17 år som lever i familier med lav inntekt.

3.2 Lavterskeltilbud

Helsedirektoratet har definert «lavterskeltilbud» som en tjeneste karakterisert ved at bruker kan søke direkte hjelp uten henvisning, venting og lang saksbehandlingstid. En slik tjeneste kan oppsøkes av brukere uten betalingsevne, og skal være tilgjengelig for alle. Lavterskeltilbud bør være et ledd i det forebyggende arbeidet og folkehelsearbeidet til kommunen. Med slike tilbud kan tjenester rettet imot barn og unge iverksettes raskt når behov for tjenester oppstår. Lavterskeltilbud kan for eksempel tilbys gjennom etablering av et Familiesenter hvor tjenester for barnefamilier er samlet. Dette kan også ses i sammenheng med kommunens vedtatte etablering av en frisklivssentral.

3.3 Medvirkning

Å tilrettelegge for et godt oppvekstmiljø forutsetter kunnskap om hva barn og unge selv ønsker og har behov for. Denne kunnskapen får vi best gjennom brukerinnflytelse, for eksempel ved at de det gjelder blir spurt og lyttet til. I følge FNs konvensjon om barnets rettigheter artikkel 12 har barn rett til å si sin mening og bli hørt.

Barnets synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet. I tillegg har man gjennom ulikt lovverk stadfestet barn og unges rett til medbestemmelse. Hemnes kommune skal legge til rette for at barn og unge involveres og får mulighet til å påvirke saker som vedrører dem. Barn og unge skal inspireres og motiveres til medvirkning i demokrati og samfunnsdebatt, blant annet gjennom ungdomsrådet.

Barn og unge skal oppleve at de er betydningsfulle og blir tatt på alvor. Ansatte skal legge til rette for at barn blir gitt ansvar og reelle muligheter til medvirkning i barnehage- og skolehverdagen. Hemnes kommune har utarbeidet en egen arbeidsbeskrivelse for barnas talsperson. Barnas talsperson skal i henhold til plan- og bygningslovens § 9-1 være barnas representant i de faste utvalg for plansaker. Barnas talsperson har et særlig ansvar for å se til at barn og unges interesser blir ivaretatt i henhold til rikspolitiske retningslinjer.

FÅ OG GI INFORMASJON

Barnet har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer av alle slag og på alle måter.

Barnekonvensjonen art 13

3.4 Familie

Hovedansvaret for barn og unges velferd og utvikling ligger hos foresatte. Samtidig som foreldrene er de viktigste i barns liv, har vi et felles ansvar for barns oppvekst. Hemnes kommune skal skape gode rammevilkår for familien. Foresattes ressurser er avgjørende for barn og unges oppvekst og levekår. Kommunen har et særlig ansvar for å sikre tiltak rettet mot forebygging og utjevning av sosiale forskjeller slik at alle barn og unge får gode oppvekstvilkår og lik mulighet til deltakelse i samfunnet. Fokus på foreldrerollen krever at alle ansatte vektlegger dialog og samarbeid med foresatte. Hver arbeidsplass har klare målsettinger og system for et godt samarbeid. Hver arbeidsplass gjennomfører også jevnlig brukerundersøkelser, som følges opp med konkrete tiltak. Ansatte i Hemnes skal i samarbeidet med foresatte fremheve deres ressurser, ansvarliggjøre og gi støtte og oppfølging etter behov. Familien er grunnmuren i et godt oppvekstmiljø.

Hovedoppgaven for det offentlige er å sørge for gode rammebetingelser for familiens omsorgsoppgaver, og tilby råd, veiledning og hjelp til familier som sliter med ulike vansker, kriser og konflikter. Det er et viktig mål at foreldre med høyt konfliktnivå får hjelp til å samarbeide om barna både før og etter samlivsbrudd.

LEVESTANDARD

Barnet har rett til en levestandard som er tilstrekkelig på alle områder. Foreldrene, eller andre som har ansvaret for barnet, har det grunnleggende ansvaret for å sikre de levekår som er nødvendig for barnets utvikling. Staten har plikt til å støtte de foresatte.

Barnekonvensjonen art 27

3.6 Helsestasjon og skolehelsetjeneste

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten er en tjeneste for gravide, og for barn og unge mellom 0 og 20 år. En god helsestasjons- og skolehelsetjeneste er et godt virkemiddel for å nå mål knyttet til barn og unges psykiske helse, og for bedret ernæring og økt fysisk aktivitet blant barn og unge. Tjenesten er også helt sentral i forebygging og avdekking av vold og overgrep, forebygging av mobbing, og i arbeidet med å redusere fravær i skolen. Tjenesten når ut til alle, og har høy oppslutning.

Kommunen skal sikre ivaretagelse av barn og unges helhetlige helsesituasjon. Barn og unge med særskilte behov for rehabilitering og omsorgstjenester skal være sikret velferd og gode levekår. Individuelle behov og tilpasning skal stå i fokus.

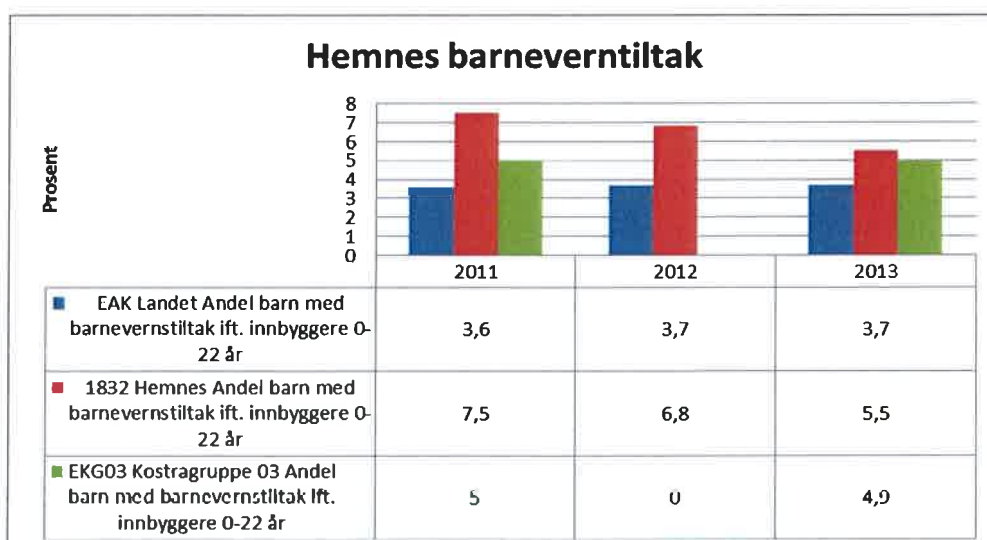
3.7 Barnevern

Barneverntjenesten har et ansvar for å avdekke omsorgssvikt, atferdsvansker, og sosiale og emosjonelle problemer på et så tidlig stadium som mulig. Tiltak skal settes inn for å unngå varige problemer. Barnevernloven gir altså kommunen et ansvar. Alle offentlige ansatte skal av eget tiltak, uten hinder av taushetsplikt, gi opplysninger til kommunens barneverntjeneste når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, eller om det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt. Opplysningsplikten inntreffer også når et barn har vist alvorlige atferdsvansker. Opplysningsplikten er pålagt den enkelte som utfører arbeid eller tjenester for det offentlige. Opplysningsplikten gjelder for alle instanser og tjenester, samt organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat kommune eller fylkeskommune. Særlig aktuelle instanser og tjenester er helsestasjoner, legekontor, sykehus, barnehager, skoler, politiet og NAV. Å gi barn omsorg og trygge rammer for oppveksten er i første rekke foreldrenes ansvar. Ikke alle har foreldre som mestrer denne oppgaven godt nok. De mest utsatte barna trenger hjelp fra barnevernet og/eller andre hjelpeinstanser over kortere eller lengre perioder. Barnevernet skal være en garanti for at alle barn og unge sikres omsorg, trygghet og utviklingsmuligheter. Samtidig må barnas og foreldrenes

rettssikkerhet ivaretas. Regjeringen vil videreutvikle arbeidet med å bedre tiltaksapparatet for barn og unge som utsettes for ulike typer omsorgssvikt eller selv viser alvorlige atferdsproblemer. Det samme gjelder innsatsen for å bekjempe ulike former for vold og overgrep mot både barn og voksne. Styrket tverretattlig samarbeid mellom barneverntjenesten og andre tjenester er en forutsetning for å bedre tilbudene til utsatte barn, unge og familier. Enslige mindreårige asylsøkere har kommet til landet uten foreldre eller andre med foreldreansvar, og må ivaretas av offentlige myndigheter.

Endring i barnevernloven gir kommunene større ansvar for tiltak rettet mot barnevernsbarn. Kommunene er i henhold til barnevernloven § 2-1 ansvarlig for å utføre de oppgaver etter loven som loven ikke legger til et statlig organ. Dette omfatter majoriteten av lovens oppgaver, slik som forebyggende arbeid, ansvaret for å gjennomgå meldinger og foreta undersøkelser, treffe vedtak om frivillige hjelpetiltak, treffe akuttvedtak, og forberedelse av saker for fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Kommunene har også ansvar for å godkjenne og veilede fosterhjem, følge opp barn som er plassert utenfor hjemmet, og å oppnevne tilsynsfører og føre tilsyn for barn i fosterhjem.

Når det gjelder andelen barn med barneverntiltak, ligger Hemnes over det nasjonale snittet, og for sammenlignbare kommuner. Andelen barn i alderen 0-22 år med barneverntiltak i 2013 er 5,5 %. Dette er lavere enn i 2011 og 2012. Det er en nedgang i antall barn med barneverntiltak fra 100 tiltak i 2010 til 71 i 2013.

Det arbeides nasjonalt med strukturendringer i barnevernet, og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har nå satt i gang et arbeid for å følge opp regjeringsplattformen og vurdere disse endringene. Dette er endringer som vil berøre både det statlige og det kommunale barnevernet.⁵

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil komme tilbake til omfanget av oppgaver og ansvar på barnevernområdet som kan overføres til større kommuner. Konsekvenser av ulike alternativer for ny ansvarsdeling skal utredes nærmere. Utredningene skal belyse alternativer med ulik grad av kommunalt oppgave- og finansieringsansvar. Spørsmål om oppgavedifferensiering og interkommunalt samarbeid vil også bli utredet. Det tas sikte på at økt kommunalt ansvar for barnevernet skal prøves ut i form av

⁵ Morgendagens barnevern, 30.09.2014

<https://www.regjeringen.no/nb/dokument/dep/bld/sak/strukturendringer-i-barnevernet/id2411809/>

forsøksvirksomhet. Kunnskap fra forsøk skal bidra til gode endringsprosesser i en framtidig strukturreform i barnevernet. Forsøksvirksomhet kan iverksettes fra 2016. Det tas videre sikte på at endringer i barnevernet behandles i en egen lovproposisjon som legges fram for Stortinget våren 2017.⁶

3.5 Barn med behov for bistand

Personlig assistanse (herunder praktisk bistand, opplæring og støttekontakt), avlastning, brukerstyrt personlig assistanse, omsorgslønn og hjemmesykepleie er en del av kommunenes hjelpetilbud til familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Helsedirektoratet har satt i verk arbeid for å utvikle en brukervennlig plattform som kan styrke kompetansen om barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier til både tjenesteytere og brukere. Satsingen inngår i Kompetanseløftet 2015.

Habilitering skal bidra til at barn med nedsatt funksjonsevne får muligheter til deltagelse i samfunnet på egne premisser. Kommunen har et primæransvar for rehabiliterings- og habiliteringstilbudet til den enkelte. Spesialisthelsetjenesten skal yte spesialiserte helsetjenester og gi råd og veiledning til kommunene.

3.8 Psykisk helse og rus

Innsatsen mot rusmiddelproblemer må skje på mange arenaer og på flere nivå. Den handler både om å forebygge at rusmiddelproblemer oppstår, og om god behandling og oppfølging til personer med rusmiddelproblemer. Viktige innsatser er blant annet informasjonsarbeid, lokale forebyggings tiltak og tilskudd til frivillig rusforebyggende arbeid. Innsatsen på rusfeltet reflekterer dette mangfoldet.⁷

Psykisk helse har i følge Barne- og likestillingsdepartementet lenge blitt nedprioritert i helsetjenesten. Det er behov for å styrke dette området, både innen forebygging og lavterskeltiltak, og innenfor spesialisthelsetjenesten. Forebyggende tiltak, som styrking av skoleverkets tiltak mot mobbing, er viktig for den psykiske folkehelsen. Barn er sårbare og har et særlig behov for beskyttelse og omsorg. Regjeringen vil bidra til et bedre og mer forpliktende samarbeid mellom barnevernet og barne- og ungdomspsykiatrien. For mange barn og unge med nedsatt funksjonsevne er god tilgjengelighet til oppholdssteder hvor barn og unge oppholder seg (som barnehage, skole, kultur- og fritidstilbud) en forutsetning for deltagelse og likestilling. Regjeringen ønsker å bedre forebyggende og lavterskeltilbud til unge, som skolehelsetjeneste og helsestasjoner. Bekjempelse av fattigdom blant barn er viktig for å sikre barns velferd på kort sikt, og for å forebygge fattigdom på lengre sikt. Regjeringen vil jobbe for at Norge skal være et land med små forskjeller og minimal fattigdom. Blant annet vil regjeringen gjøre det mulig for flere barn å delta på viktige sosiale arenaer.

FUNKSJONSHEMMEDE BARN

Psykisk og fysisk funksjonshemmede barn har rett til å leve et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer dets verdighet, fremmer selvtilit, og letter barnets aktive deltakelse i samfunnet. Et funksjonshemmet barn har rett til særskilt omsorg. Barnet skal få undervisning, opplæring, helsetjenester, rehabiliteringstjenester, forberedelse til arbeidslivet og rekreasjonsmuligheter for å oppnå best mulig integrering og individuell utvikling. Staten skal samarbeide med andre land om dette, og ta spesielt hensyn til utviklingslandenes behov.

Barnekonvensjonen art 23

⁶ Stortingsmelding nr.14 (2014-2015) Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner

⁷ Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet (2014), samlet oversikt, Satsing på barn og ungdom – regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2014

Kommunens arbeid med rusproblematikk rundt barn og unge bør ha følgende fokusområder: et rusfritt svarserskap, å forbygge og forhindre at barn vokser opp i rusbelastet eller voldsutsatt miljø, å heve terskelen for rusdebut – bl.a. ved å sørge for rusfrie arenaer for ungdom, samt støtte og hjelp til barn og unge som har eller har hatt store belastninger med rus og psykiatri gjennom oppveksten. Å se og hjelpe barn som pårørende er et forebyggende tiltak som koster lite og har stor effekt.

Psykisk helsearbeid for barn og unge omfatter tilbud til risikoutsatte barn og unge, og forebygging for å hindre utvikling av psykiske lidelser, rusavhengighet og andre psykososiale problemer. Kommunens ansvar for barn og unge omfatter blant annet lavterskeltilbud med fokus på forebygging og mestring og tiltak som tilbyr kartlegging, tiltak og oppfølging av barn, unge og deres familie.

For å sikre at helsepersonell skal kunne identifisere og ivareta informasjons- og oppfølgingsbehovet til mindreårige pårørende, vedtok Stortinget 19. juni 2009 endringer i lov om helsepersonell og lov om spesialisthelsetjenesten. Endringene trådte i kraft 1. januar 2010. Helsepersonell skal bidra til å dekke informasjonsbehovet, og den nødvendige oppfølgingen mindreårige barn av pasient med psykisk sykdom, rusmiddelavhengighet eller alvorlig somatisk sykdom eller skade, kan ha som følge av forelderens tilstand. Formålet med bestemmelsene er:

- å sikre at barna blir fanget opp tidlig
- at det blir satt i gang prosesser som setter barn og foreldre i bedre stand til å mestre situasjonen når en forelder blir alvorlig syk
- å forebygge problemer hos barn og foreldre⁸

3.9 Kommunal tilstedeværelse

De kommunale tjenestene er i hovedsak tilgjengelig på dagtid, mens mange av aktivitetene i lokalmiljøet foregår på ettermiddag og kveldstid. Dette medfører at kommunen har mindre grad av tilstedeværelse i miljøene enn behovet tilsier. Tilstedeværelse vil kunne bidra positivt på de sosiale arenaene som er viktige. Dette arbeidet kan ses i sammenheng med Hemnes kommunes frivilligstrategi som er under utarbeidelse. Samtidig er det viktig å være klar over at samarbeidet mellom frivillig sektor og kommunen bygger på prinsippet om at frivillig sektor skal supplere – og ikke erstatte – offentlige tjenester. Kommunen har ansvar for velferdstilbudenes art, omfang, kvalitet og pris. Samarbeid med frivillige betyr ikke overføring av ansvar.

⁸ Helsedirektoratet, Barn som pårørende, rundskriv 15-5/2010

4. BARNEHAGE OG SKOLE

«Norge skal være et kunnskapssamfunn der ulike mennesker får like muligheter. I formålsparagrafene for skole og barnehage ligger et bredt samfunnsmandat og et tydelig verdigrunnlag. Utdanningssystemet skal gi alle likeverdige muligheter til å utvikle sine evner, og medvirke til å utjevne sosiale forskjeller.

Forhold som kjønn, etnisitet, sosial gruppe, kulturell bakgrunn og bosted, kan ha mye å si for hva slags læringsutbytte den enkelte får. Særlig utsatt og sårbar er barn, unge og voksne med behov for særskilt hjelp og støtte. Måloppnåelse så vel som innhold og arbeidsformer i opplæringen må ta utgangspunkt i den enkeltes forutsetning, i samsvar med prinsippet om tilpasset opplæring.»⁹

«Barn utvikler seg i samspill med sine omgivelser og lærer gjennom opplevelser og erfaringer. Hvert enkelt barn skal bli sett og verdsatt. Ansatte skal gi barn erfaringer i å lykkes, og gi dem tro på egne evner. Barn skal lære å ta hensyn til hverandre og respektere ulikheter. Kunst og kulturopplevelser har betydning for barns utvikling, og det gir dem muligheter til å uttrykke seg og bruke sine ressurser.»¹⁰

Kvalitet i barnehage og skole er viktig i Hemnes. Dette fordrer at alle ansatte har god kompetanse, er bevisst sin egen rolle, og er gode på relasjonsbygging. Barn i barnehage og skole skal oppleve at de lykkes, er verdifulle, og at de får brukt ressursene sine.

Stortingsmelding nr.6 (2012-2013) understreker kompetanseløft på opplæringsområdet som et viktig tiltak for å styrke opplæringen av minoritetsspråklige barn, unge og voksne. En god offentlig skole der elever med ulik bakgrunn får et likeverdig opplæringstilbud, er et viktig bidrag for å skape et inkluderende samfunn.

4.1 Barnehagene

Barnehagene skal bidra til at alle barn, uavhengig av sosial bakgrunn, får et godt fundament for senere læring i skolen. Dette skal sikres gjennom kvalifisert personell og mangfoldig kunnskap. I følge Rammeplan for barnehagen skal barnehagene i samarbeid og forståelse med hjemmet, ivareta barnets behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling.

Helsefremmende arbeid i barnehagene skal bidra til god helse, trivsel og gode holdninger for barn og ansatte. Hemnes kommune har vedtatt at alle barnehagene i kommunen skal være helsefremmende, og følge anbefalte kriterier fra Nordland fylkeskommune. Barnehagene skal ha kompetanse på psykisk helse, ernæring og fysisk aktivitet.

MÅLET MED UTDANNING

Utdanningen skal fremme utvikling av barnets personlighet, og teoretiske og praktiske ferdigheter. Den skal skape respekt for menneskerettighetene og fremme holdninger om fred, toleranse, og vennskap mellom folk. Utdanningen skal skape respekt for naturen, og for barnets egen og andres kultur.

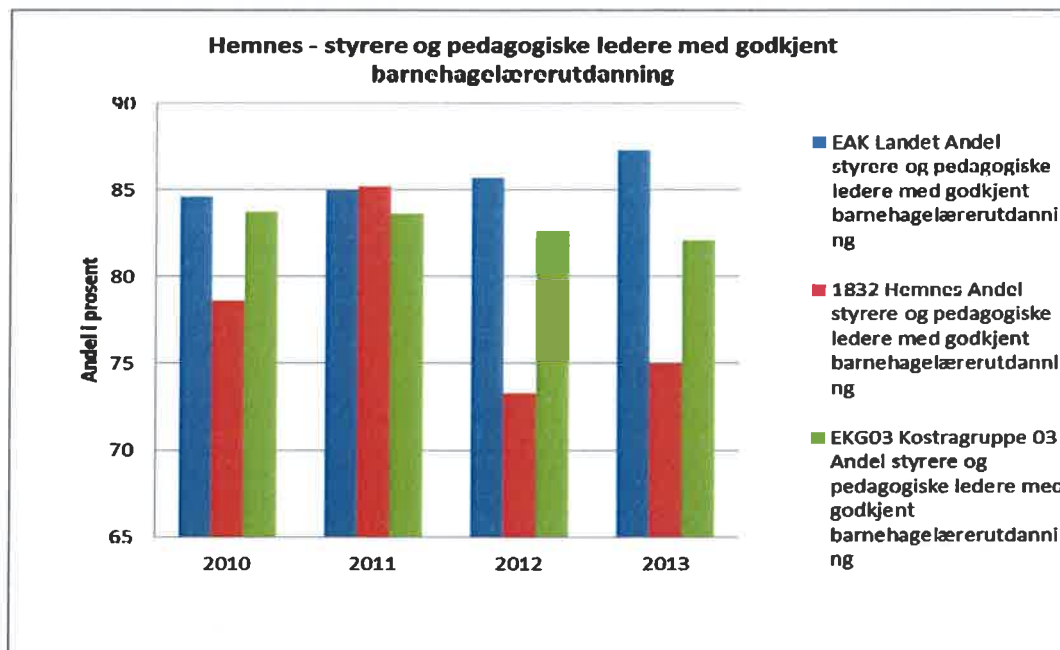
Barnekonvensjonen art 29

⁹ NOU 2009:18 Rett til læring

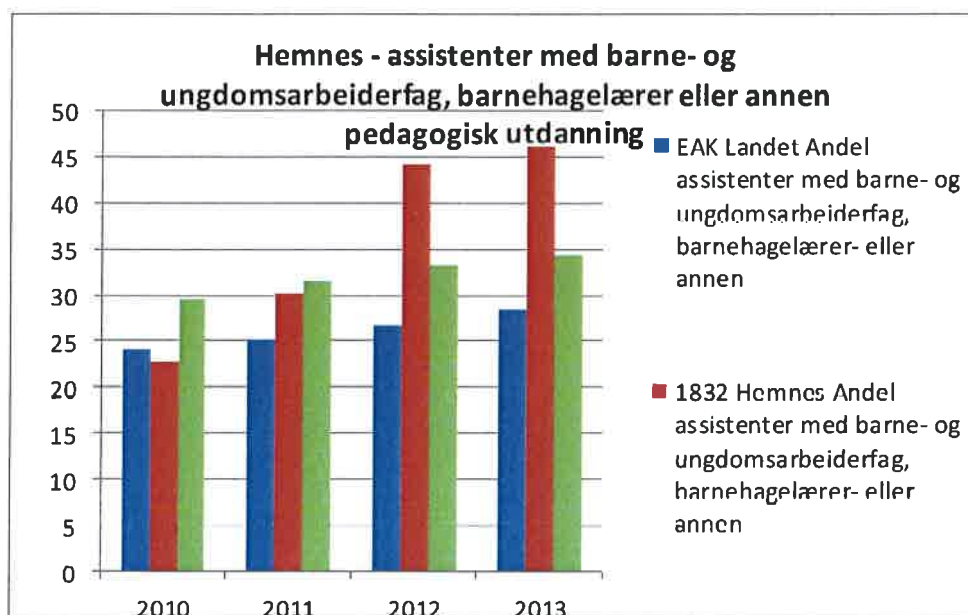
¹⁰ Kunnskapsdepartementet (2006), Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver

Det er seks kommunale barnehager i Hemnes. Barnehagene i Hemnes jobber mot å få en mer balansert kjønnsfordeling blant ansatte. Andelen styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskolelærerutdanning er i 2013 lavere enn for landet og sammenlignbare kommuner. Det har de siste årene vært kjørt tiltak for å rekruttere og beholde førskolelærere. Dette har gjort at Hemnes kommune i 2015 er i ferd med å nå dagens krav til pedagogisk bemanning.

Når det gjelder antall assistenter med barne- og ungdomsarbeiderfag eller annen pedagogisk utdanning, er lovkravet at 25 % av de ansatte i barnehage skal ha fagarbeiderutdanning. Hemnes ligger over landet og sammenlignbare kommuner i forhold til dette kravet.

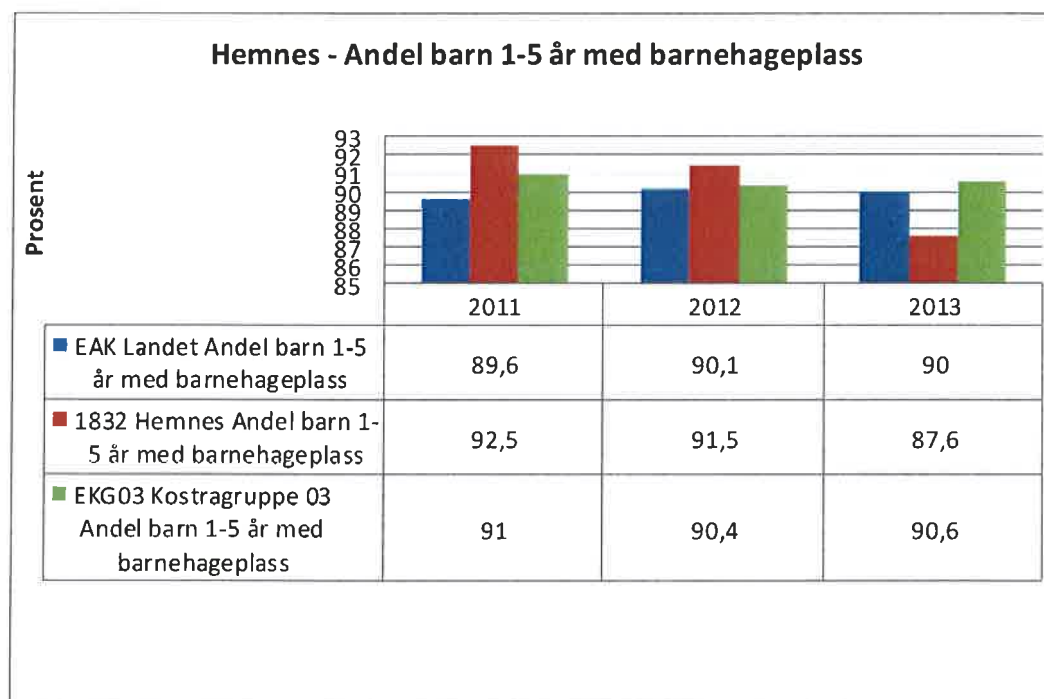
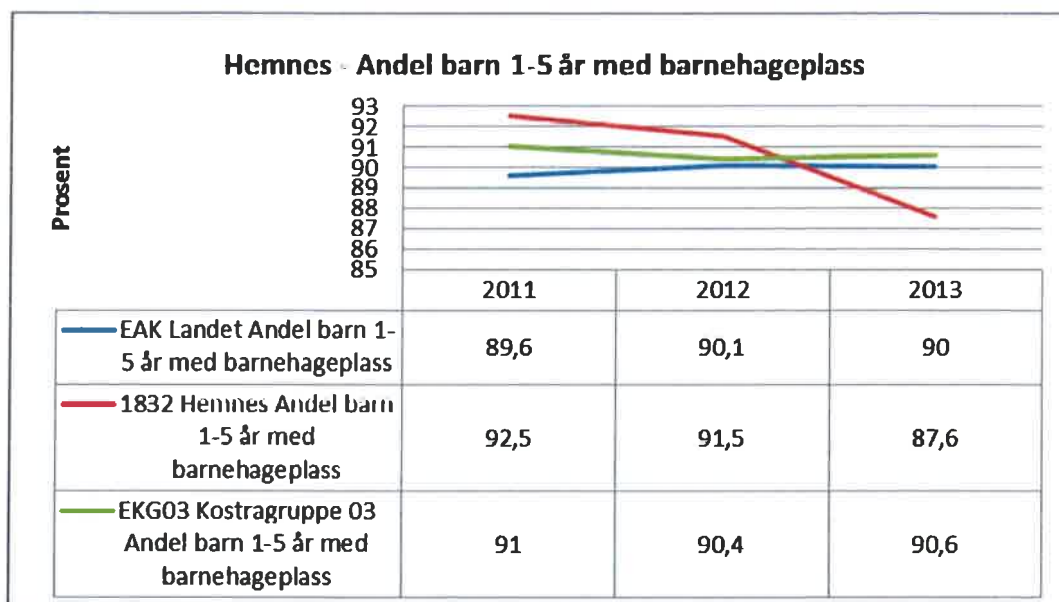

Hemnes kommune har full barnehagedekning. I det ligger at man ved to opptak per år kan tilby alle søkere over ett år tilhørende i Hemnes kommune barnehageplass. Det tilstrebes å tilby barnehageplass

der familien har bosted. Det er likevel tilfeller der barnehager med geografisk nærhet blir gitt som tilbud dersom kapasiteten tilsier dette.

I 2013 er det 87,6 % barn 1 – 5 år med barnehageplass. Det er en nedgang i andelen barn med barnehageplass i aldersgruppen 1 – 5 år fra 2011 til 2013 for Hemnes. Sammenlignes Hemnes med kostragruppen de kan vurderes i mot, er andelen barn med barnehageplass i Hemnes lavere enn i kostragruppen for 2013. Hemnes ligger også under landsnittet i andel barn 1 – 5 år med barnehageplass.

4.2 Skolene

Helse- og omsorgsdepartementet har utarbeidet retningslinjer for skolemåltidet, og anbefaler en times fysisk aktivitet daglig. En idé- og ressursbank er utviklet, til hjelp i skolens arbeid med økt fysisk aktivitet.

Skolene i Hemnes jobber etter Strategisk plan 2014-2022; «Læringslyst og kvalitet». Visjonen er at skolene i Hemnes skal gi elevene undervisning av høy kvalitet som gir elevene mestringsopplevelser hver dag. Hemnes skal ha et inkluderende læringsmiljø, og alle elever skal oppleve trygghet og trivsel. Skolenes forankring i strategisk plan skal synliggjøres i skolenes egne fagplaner.¹¹

Arbeidet med strategisk plan innebærer systematisk og målrettet utviklingsarbeid med momentene klasseledelse (som også innebærer arbeid med elevrelasjoner og skole-hjem-samarbeid) og klassemiljø. Videre vil det også innebære arbeid med ledelse, organisasjonsutvikling og kollektive læringsprosesser i personalet.

Skolene vurderer hele tiden hvilke aktører som kan bidra til å fokusere på kjernevirksomheten. Skolens kjerneoppgaver må være i fokus.

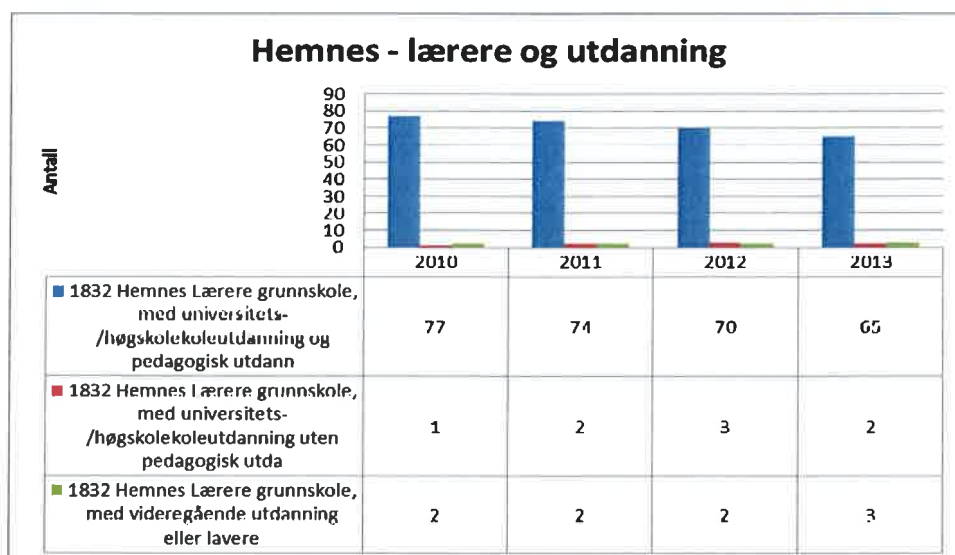
Skoleutvikling skjer gjennom tydelig ledelse, fokus og kvalitet på grunnleggende ferdigheter, god undervisning, godt fysisk og psykososialt læringsmiljø, og kompetanseutvikling for medarbeidere.

Øvelse innen kreative fag stimulerer barn til å tenke selvstendig, bli mer innovative, og dermed se nye løsninger og andre koblinger. Musikk, kunst og formgivning stimulerer andre sanser, og det øver øyet for estetikk.¹² Skolene i Hemnes skal stimulere til kreativitet ved å ha god kompetanse i kreative fag som musikk og kunst og håndverk. Som et skapende fag skal musikkfaget gi grunnlag for utvikling av kreativitet og skapende evner slik at elevene blir i stand til å skape musikalske uttrykk ut fra egne forutsetninger. Faget kunst og håndverk står sentralt i utviklingen av den kulturelle allmenndannelsen. Faget er også forberedende for en rekke utdanninger og yrkesvalg. Estetisk kompetanse er en kilde til utvikling på flere nivåer, fra personlig vekst, via innflytelse på ens egne omgivelser, til kreativ nytenkning i et større samfunnsperspektiv.¹³

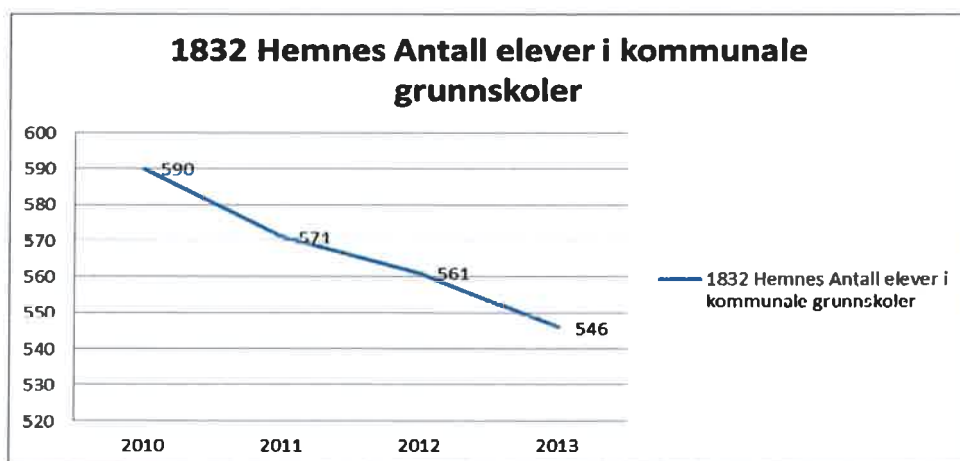
¹¹ http://www.hemnes.kommune.no/læringslyst_og_kvalitet.5620696_312609.html

¹² <http://abelia.no/utdanning/kreativitet-i-skolen-article2855-139.html>

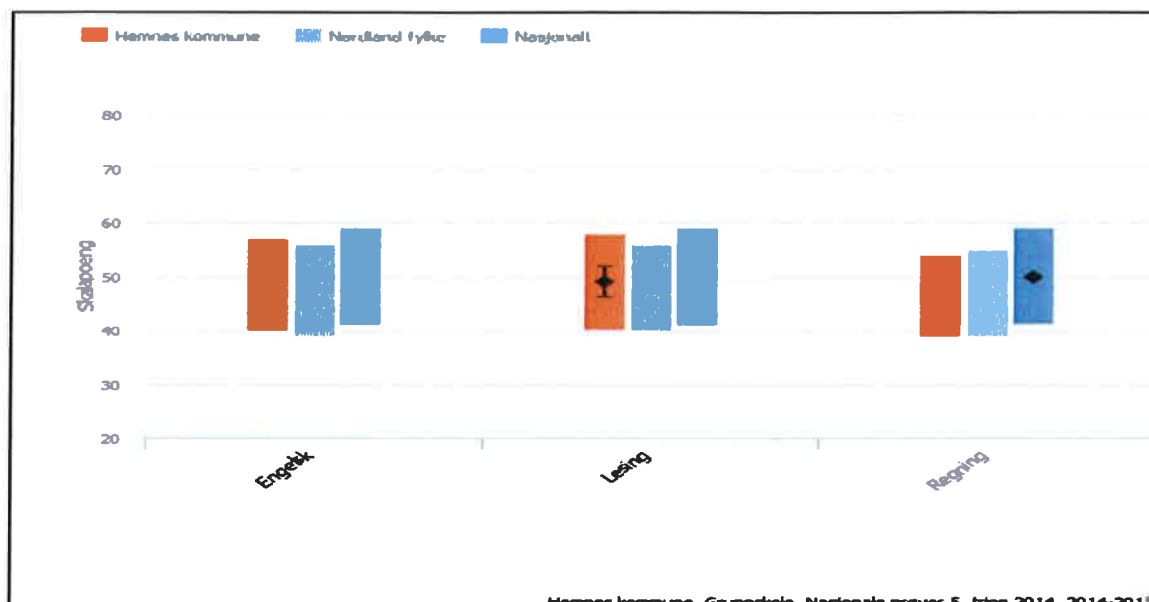
¹³ Utdanningsdirektoratet (2006) Kunnskapsløftet, Læreplan for grunnskolen og videregående opplæring

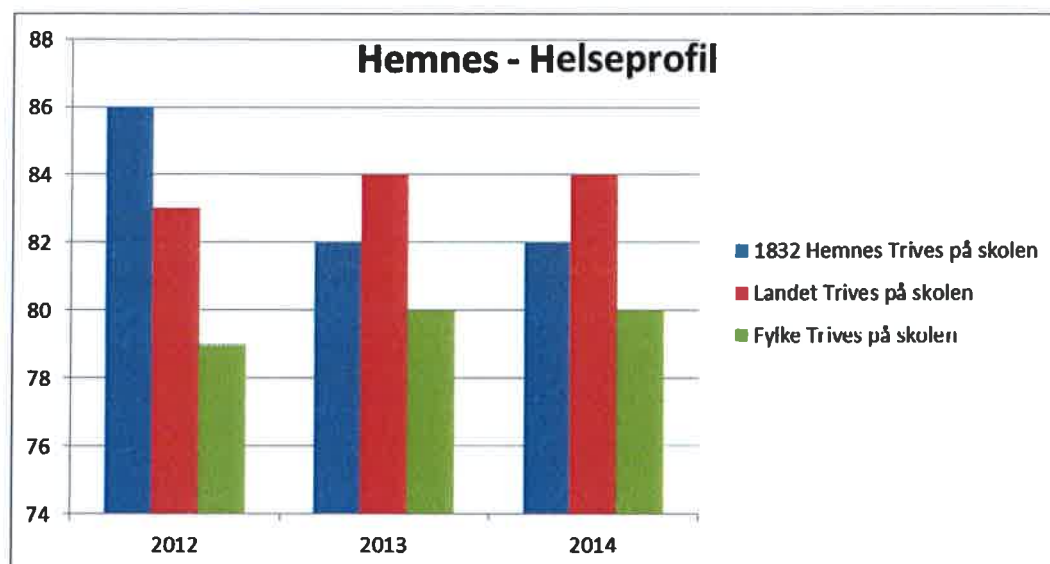
Det er fem grunnskoler i kommunen. Lærerne i grunnskolene har i stor grad universitets/høgskoleutdannelse med pedagogisk utdanning. Andelen lærere med denne utdannelsen er redusert med 12 fra 2010 til 2013, og andelen lærere uten pedagogisk utdanning er økt fra 3 til 5.

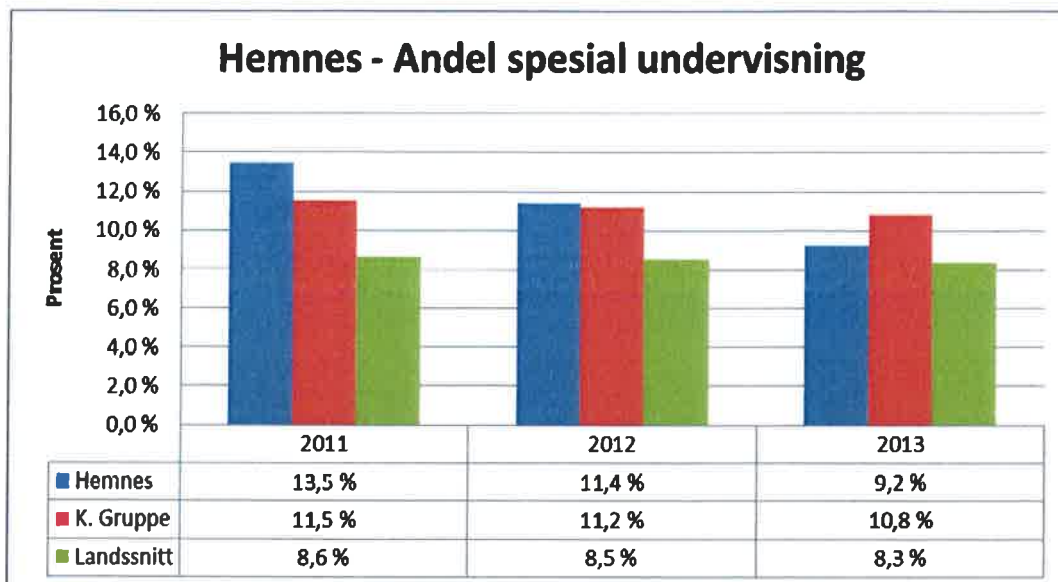
Elevtallet har gått ned fra 2010 til 2013. Nedgangen er 19 mellom 2010 og 2011, 10 mellom 2011 og 2012 og 15 mellom 2012 og 2013. Nedgangen er 44, eller 7,45 % over tre år.

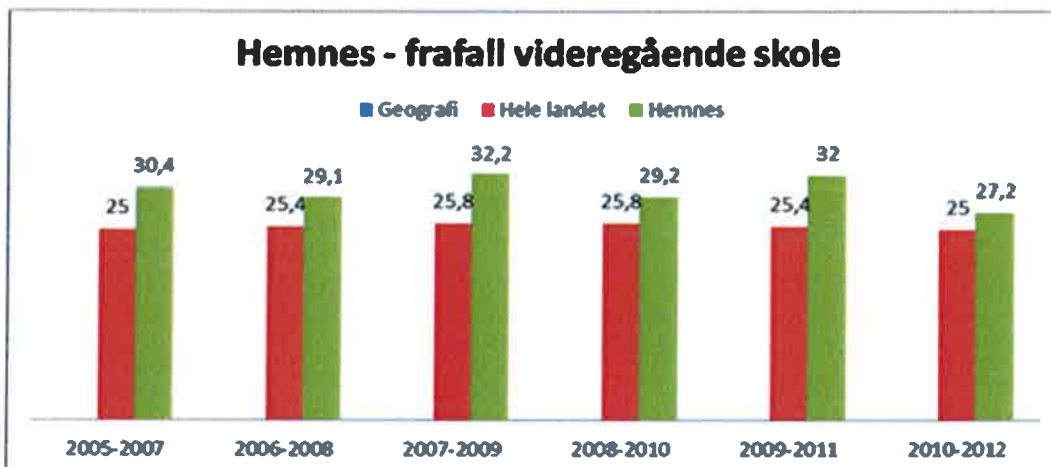
Hemnes kommune ligger over Nordland fylke i leseferdighet og engelsk, men under snittet nasjonalt. I regning ligger Hemnes under snittet for fylket og nasjonalt. Disse tallene er hentet fra nasjonale prøver gjennomført i 5.klasse i 2014

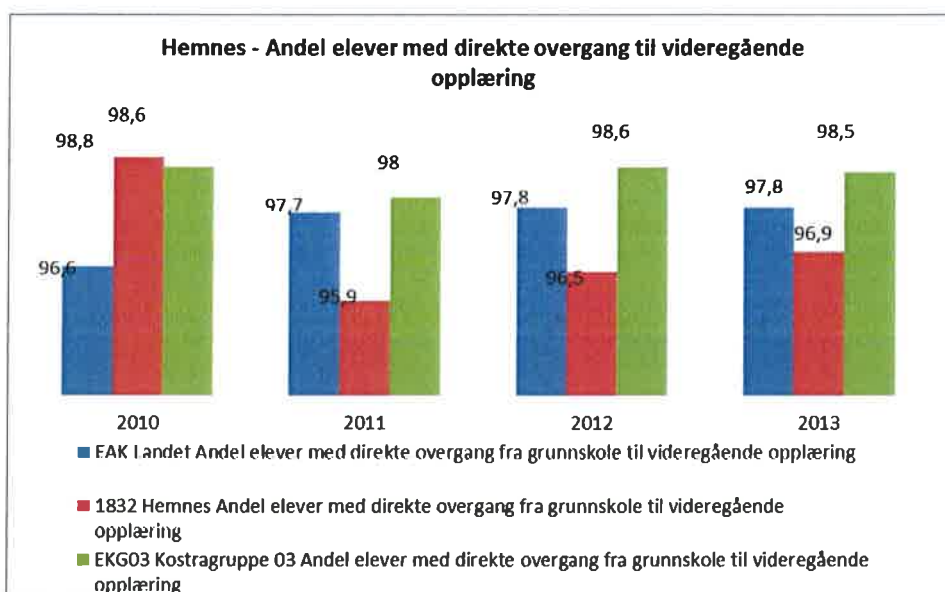
I 2012 var Hemnes over snittet for landet og fylket i andel 10.klassinger som trives på skolen. I 2014 ligger kommunen under landet, men over fylket i andel 10.klassinger som trives på skolen.

Andelen elever med spesialundervisning har gått ned år for år fra 2011 til 2013. Hemnes ligger under sammenlignbare kommuner, men over landssnittet for elever med spesialundervisning. Det er flest gutter med enkeltvedtak om spesialundervisning.

Hemnes hadde i 2013 96,9 % elever som gikk direkte fra grunnskole til videregående opplæring. Frafallet i perioden 2010-2012 var på 27,2 %. Hemnes ligger over snittet for landet. Andelen har imidlertid gått ned fra perioden 2005-2007 da frafallet var på 30,4 %.

4.3 SFO

Skolefritidsordningen (SFO) er et frivillig tilbud på 1. 4.klassetrinn, til barn som trenger omsorg og tilsyn utenom skoletiden; og på 1.-7.klassetrinn, for barn med særlige behov.

SFO skal være en trygg oppholdsplass for barna utover skoletiden, gi barna omsorg og tilsyn, legge til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter og være tilpasset barnas og foreldrenes behov. Det er nasjonalt fastsatt at alle kommuner skal ha tilbud om SFO før og etter skoletid.¹⁴

Skolefritidsordningen har vedtekter som er fastsatt av kommunen. Vedtektene skal som et minimum inneholde eierforhold, opptaksmyndighet, opptakskriterier, opptaksperiode, oppsigelse av plassen, foreldrebetaling, leke- og oppholdsareal, daglig oppholdstid, åpningstider og bemanning og ledelse.

4.4 Kulturskolen

Å delta i kunst og kulturfag har stor egenverdi for barn og unge. Det fremmer utvikling, trivsel og identitet. Kulturskolen ivaretar et mangfold av kunst- og kulturfag og har som oppgave å utvikle kunstfaglig kompetanse og uttrykksevne så vel som kreativitet, kritisk sans, kulturell og sosial kompetanse.¹⁵

Kulturskolen er en kunstfaglig opplæringsinstitusjon. Dette omfatter ikke idrett, og kulturskolen kan derfor ikke organisere et opplæringstilbud for idretter.

I 1989 la Dugstad-utvalget frem en rapport som blant annet konkluderte med at det burde være en målsetting at 30 % av alle grunnskoleelever var elever i kulturskolen. I Hemnes har 20 % av grunnskoleelever plass i kulturskolen. Det er etablert et samarbeid mellom kulturskolen og NAV. På

¹⁴ Kunnskapsdepartementet (1998) Opplæringslova

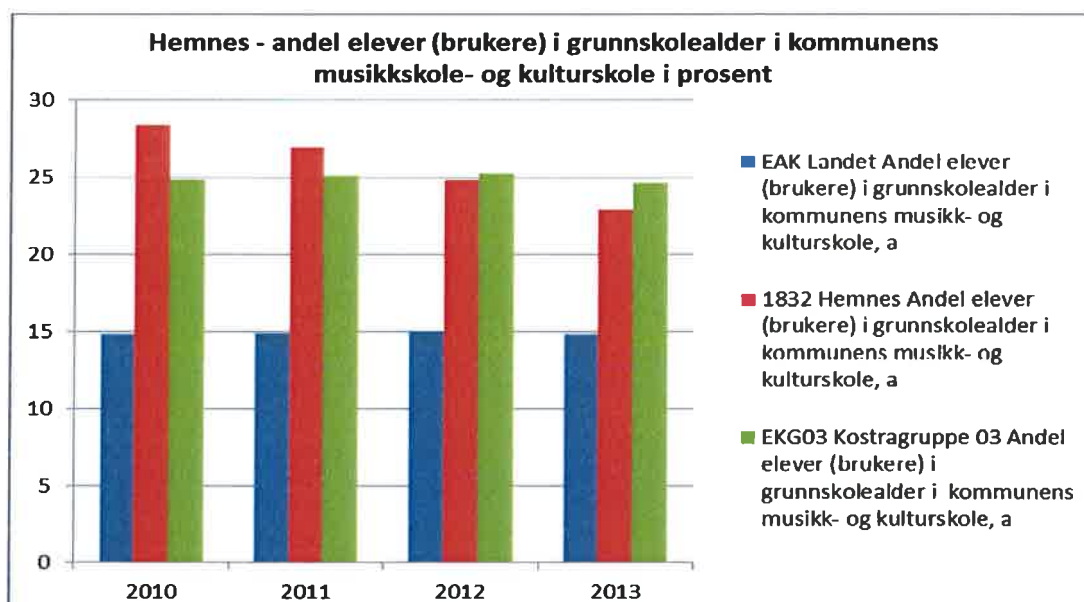
¹⁵ Norsk kulturskoleråd (2014), Mangfold og fordypning, Utkast til Rammeplan for kulturskolen

denne måten ønsker en at økonomi ikke skal stå i veien for at alle barn og unge skal få tilbud om plass i kulturskolen.¹⁶

Kulturskolen i Hemnes skal ha et tilbud med ulike uttrykk og god bredde. Alle kommuner skal i følge opplæringslovens § 13-6, enten alene eller i samarbeid med andre kommuner, ha musikk- og kulturskoletilbud til barn og unge. Dette tilbudet skal være organisert i tilknytning til skoleverket og kulturlivet ellers.

Musikk- og kulturskole har færre elever i grunnskolealder 6-15 år i 2013 enn i 2012. Det er en nedgang i antall elever fra 2010 (180 elever) til 2013 (82 elever). Fra 2012 til 2013 er det en nedgang på 52.6 %. Det vil si at over halvparten av elevene sluttet fra 2012 til 2013. I perioden 2010 til 2011 ligger andelen grunnskoleelever som benytter musikk- og kulturskoletilbud over landssnittet og sammenlignbare

kommuner. I perioden 2012 til 2013 ligger andelen over snittet for landet, men under snittet for sammenlignbare kommuner. Nedgangen i elevtallet skyldes innsparinger i kulturskolen. I august 2013 sto halvparten av stillingene i kulturskolen vakante. Dette påvirket søknadene og elevtallet. Fra august 2014 var elevtallet oppe på det normale igjen og alle stillingene var besatt (3,4 årsverk). Elevtallet i kulturskolen er i dag 152, med 89 på venteliste. Det har de siste årene blitt opprettet 4-6 flere kulturuttrykk som elevene kan velge mellom. Det gis tilbud på alle tettsteder i kommunen dersom etterspørsel.

Kulturskolen er underlagt skoleetaten med enhetsleder for skole som nærmeste overordnede.

Kulturskolen har kompetanse på akkompagnering, komponering, arrangering, instruksjon og direksjon.

Kulturskolen samarbeider nært med kommunens skolekorps gjennom dirigentordning. Kulturskolen tilbyr arkivering og oppbevaring av noter for alle kor og korps i kommunen.

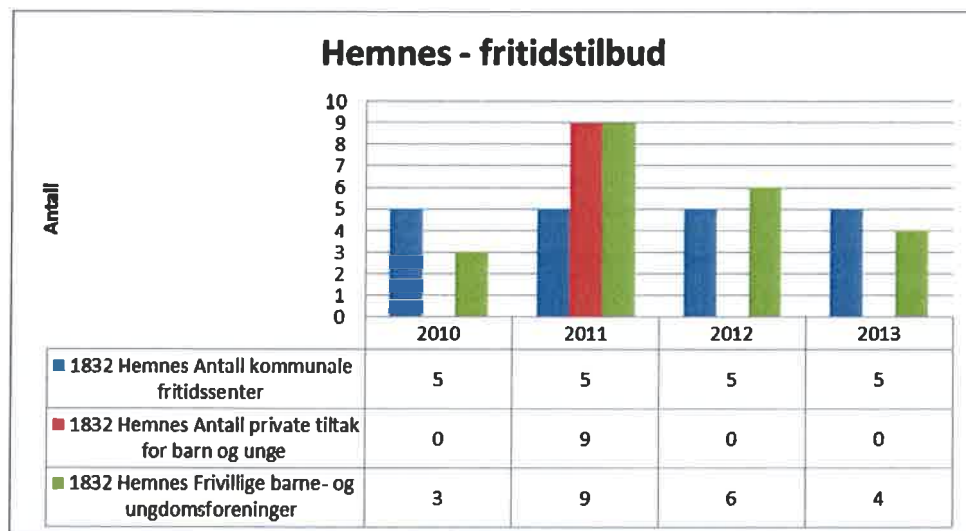
Det tilbys også underholdningsinnslag for alle som måtte ønske det.

¹⁶ Dugstad-utvalget (1988-89) Musikk-skolene, en dynamo i det lokale skole- og kulturmiljøet

4.5 Fritidsklubbene

Fritidsklubbene er eksempel på kommunale virksomheter som kan spille en viktig rolle i det forebyggende arbeid uten at dette er regulert i lov og regelverk. Denne type lavterskeltilbud kan være en viktig arena for barn og ungdom blant annet gjennom å tilby møteplasser og sosialt fellesskap.

Det er i 2013 fem kommunale fritidsklubber og fire barne- og ungdomsforeninger i Hemnes. Kommunale fritidsklubber har mer åpent pr innbygger 6-20 år enn snittet for landet og sammenlignbare kommuner.

5. IDRETT, KULTUR, FRITID OG FRIVILLIGHET

LEK OG FRITID

Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

Barnekonvensjon art 31

Fra nasjonalt hold er det ønske om et tett samarbeid mellom kommune og frivillig sektor. Fritidsaktiviteter og frivillig engasjement er av stor betydning for å skape trivsel og tilhørighet i lokalsamfunnet. Det er viktig å gi alle barn og unge de samme mulighetene til å delta i meningsfylte kultur- og fritidsaktiviteter uavhengig av familiens bakgrunn eller den enkeltes kvalifikasjoner.

Hemnes kommune sier i Kommuneplanens samfunnsdel at kommunen skal ha målrettet innsats, og et sterkt fokus på å utvikle seg videre som en idretts-, kultur- og fritidskommune.

5.1 Idrett

Barn og ungdom er de viktigste målgruppene i den statlige idrettspolitikken. Staten skal gjennom sin virkemiddelbruk legge til rette for at alle som ønsker det skal ha mulighet til å delta i idrett eller drive egenorganisert fysisk aktivitet. Det er først og fremst gjennom tilskudd til ulike anlegg for idrett og egenorganisert fysisk aktivitet (herunder friluftsliv), at det legges til rette for at flest mulig barn og ungdom kan være aktive i organisert idrett og gjennom egenorganisert fysisk aktivitet.

Idrett og fysisk aktivitet er en kilde til glede, overskudd, fysisk og psykisk mestring.

Idrett handler også om deltakelse i sosiale fellesskap. Barn og unge må få oppleve naturglede, få kunnskap om og respekt for naturen. Gjennom friluftsliv dannes et grunnlag for miljøvernengasjement, bedre helse og bevissthet rundt behovet for en bærekraftig utvikling.

5.2 Kultur

Den frivillige kulturvirksomheten spiller en sentral rolle i tillegg til at skolen er en viktig kulturformidler.

Kulturloven gir føringer for bevilgningsnivå, prioriteringer eller organisering av kulturområdet i staten, fylkeskommuner og kommuner. Loven gir stort rom for lokalt selvstyre.

Skolen gir unike muligheter for å nå alle barn og ungdom med et likeverdig kulturtilbud, uavhengig av sosiale, geografiske eller etniske ulikheter, blant annet gjennom Den Kulturelle skolesekken. Gjennom Den Kulturelle skolesekken får alle elever i landet oppleve kunstproduksjoner innen alle sjangre, levert av profesjonelle kunstnere. Den kulturelle skolesekken administreres lokalt av fylker og kommuner. Fylkene velger ut kunstproduksjonene og utformer selv sin egen skolesekk.

KULTURLOVEN

Skal gi kultursektoren ytterligere tyngde og status som offentlig ansvarsområde

Skal tydeliggjøre det ansvaret offentlige myndigheter har for å legge til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet

Skal sikre at alle kan få anledning til å delta i kulturaktiviteter og oppleve et mangfold av kulturuttrykk

Skal sikre et mangfold av kulturaktiviteter

Skal sikre at alle har tilgang til et profesjonelt kunst- og kulturtilbud.

Ot.prp. 50 - kulturloven

Bibliotekene har også et bredt og allsidig tilbud til barn og ungdom, både som litteratur- og kulturformidler, som lokalt møtested og som læringsarena. Det offentlige skal også legge til rette for et allsidig tilbud av idrett, friluftsliv og annen fysisk aktivitet for barn og unge i fritiden. En aktiv hverdag kan danne grunnlag for økt livskvalitet, bedre helse og miljøengasjement.¹⁷

5.3 Fritid

Det er viktig å være oppmerksom på at mange barn og unge ikke deltar i det organiserte fritidslivet. Det må derfor også legges til rette for uorganisert aktivitet, for eksempel uteområder og åpne møteplasser der barn og unge selv kan ta initiativ til lek og aktivitet.

5.4 Frivillighet

Folkehelseloven pålegger kommunene å legge til rette for samarbeid med frivillige organisasjoner.

Innen utgangen av 1. kvartal 2016 skal enhetene i kommunen ha utarbeidet forslag til egne handlingsplaner for samarbeid med frivillig sektor. I forbindelse med budsjett- og økonomiplanarbeidet 2016 -19 skal det vurderes å opprette en egen ressurs – frivillighetskoordinator – i kommunen. Denne skal bistå frivillig sektor og ha ansvar for intern koordinering. Kommunen tar initiativ til å etablere et kommunalt «Frivillighetsråd», sammensatt av 1 representant fra hvert grendeutvalg. Frivilligsentralen inkluderes som det 6 medlemmet i rådet. Kommunen har sekretæransvar for «Frivillighetsrådet». Rådet avholder minst ett dialogmøte hvert år.¹⁸

5.5 Bibliotekene

Statistikk for Hemnes kommune viser at utlån av barnelitteratur pr innbygger 0-13 år har økt. Fra 2010 til 2013 er det en oppgang i utlånte bøker. I 2010 lånte hvert barn i snitt 5,4 bøker. I 2013 lånte hvert barn i snitt 6.2 bøker. Dette til tross for at det er nedgang i åpningstimer. (Nordlandsforskning)

Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet. (Lov om endringer i Lov om folkebibliotek 2013)

Ny bibliotekplan for Nordland fylke (2015-2025) uttaler at «skolebibliotekene skal være et pedagogisk tilrettelagt tilbud som blant annet skal bidra til å utvikle leseferdigheter, utjevne sosiale og digitale skiller, og styrke informasjonskompetansen hos elever».

Hemnes kommune legger følgende til grunn for sin frivillighetspolitikk:

- * Frivillig arbeid bidrar til å gjøre Hemnes til et bedre sted å bo i
- * Frivillig arbeid er en ressurs for kommunen sine innbyggere.
- * Frivillig arbeid bidrar til å styrke lokal tilhørighet, engasjement og fellesskap.
- * Frivillig arbeid gir det enkelte menneske mulighet til personlig utfoldelse, sosial kontakt, å vise sosialt ansvar og medmenneskelighet.
- * Frivillig arbeid som supplement til kommunale tjenester gir økt kvalitet på tjenestene, og økt livskvalitet for brukerne.

Hemnes kommune, Høringsutkast
«Strategi for frivillighet (2015-2019)»

¹⁷ Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet (2014), samlet oversikt, Satsing på barn og ungdom – regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2014

¹⁸ Hemnes kommune, Høringsutkast, Strategi for Frivillighet 2015-2019

Planen påpeker at Nordland fylke har en utfordringer ved at både folke- og grunnskolebibliotek har lave tall på besøk og utlån sammenlignet med nasjonalt nivå. Dette ses på som uheldig med tanke på lese- og skrivekompetanse og andre basisferdigheter. Planen ser dette i lys av at Nordland har lavere utdanningsnivå enn landsgjennomsnittet. Bibliotekene skal nå i høyere grad være attraktive møteplasser, og deres sosiale funksjon vektlegges stadig mer.

6. DEMOGRAFI

6.1 Befolkningsutvikling

Folketallet i Hemnes 1. januar 2014 var 4 557. Dette er lik gjennomsnittet for de siste 10 år. Beregnet folketal 1. januar 2015 er 4 511.

Statistisk sett har Hemnes tre tettsted - Hemnesberget, Bjerka og Korgen – og disse har befolkningsvekst. Bjerka har sterkest vekst, 5,8 % de siste 10 år.

Det er de spredtbygde områdene som mister befolkning. Bleikvasslia skolekrets har 10 % lavere folketall 1. januar 2014 enn 10 år tidligere.

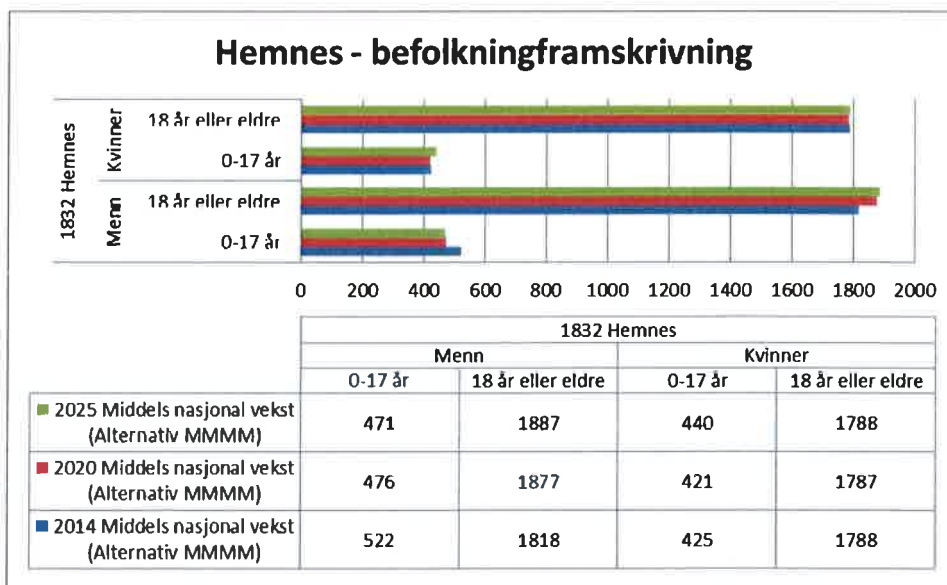
I befolkningsframskrivninger lages flere alternativer for befolkningsutviklingen i Norge. Det er tre forutsetninger det er tatt hensyn til, barnetall per kvinne, levealder og nettoinnvandring. Her er middels vekst grunnlaget, fruktbarheten på lang sikt vil ligge på 1,8 barn per kvinne, levealderen vil øke, sterkere blant menn enn kvinner og nettoinnvandring vil være høy i første del av framskrivingsperioden. Det er viktig å ta i betraktning er at det hersker stor usikkerhet om hvordan befolkningen vil utvikle seg.

I mellomalternativet estimerer SSB et omtrent uendret folketall fra 2014 til 2040 i 75 av landets 428 kommuner. 294 kommuner får høyere folketall enn i dag, mens det vil være en nedgang i folketall i 59 kommuner. I

framskrivningen er det ikke tatt hensyn til planer for nedleggelse eller oppstart av arbeidsplasser, framtidig utbygging av vei og tog, boligbygging, og så videre.

Figuren viser at i 2025 vil det være 471 gutter mellom 0-17 år, mens det vil være 440 jenter. Aldersgruppen 18 år og eldre vil ha 1887 menn og 1788 kvinner. For begge aldersgruppene – 0-17 år og 18 år og eldre – vil det være færre kvinner. Det er en nedgang i antall gutter 0-17 år mellom 2014 og 2025 med 51, mens det er en oppgang i antall jenter i samme periode med 15.

Samtidig er det estimert færre jenter enn gutter i 2025. Aldersgruppen 18 år og eldre viser en oppgang i antall menn med 69. For kvinnene er det ingen endring mellom 2001 og 2025 i befolkningsframskrivningen.

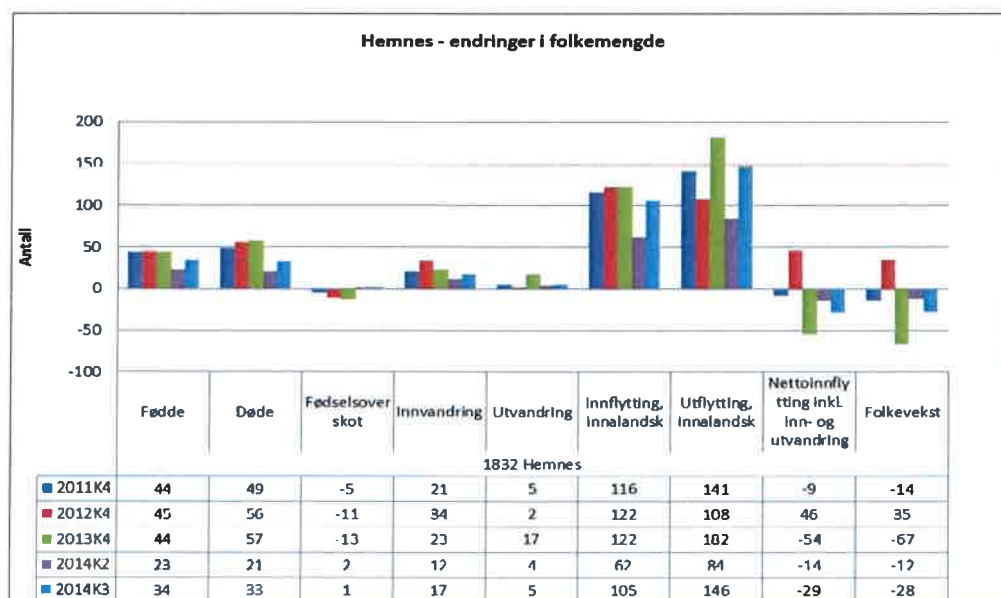
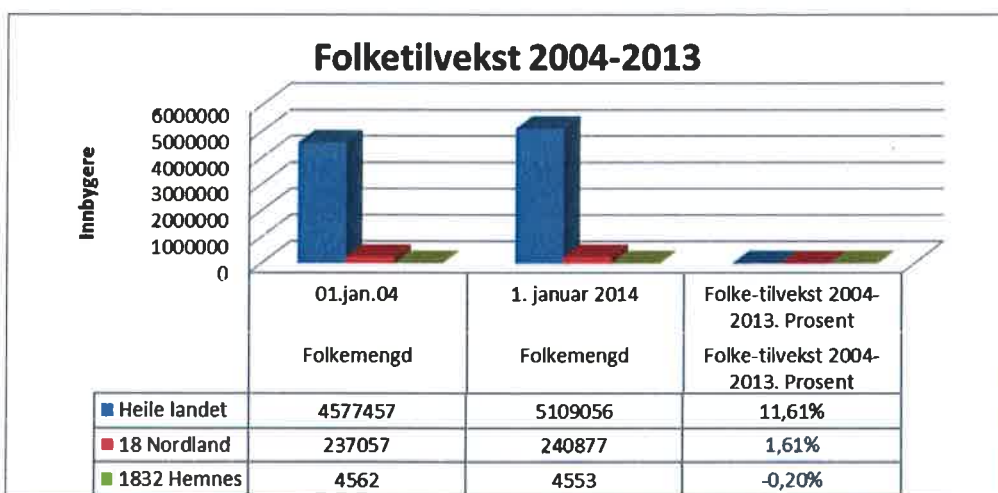

6.2 Bosetting

Antallet personer som flytter inn og ut av Hemnes varierer sterkt. I 2012 var netto innflytting 46 mens det året etter var -54. En forklaringsfaktor bak dette er innvandring som hadde en topp i 2012 og en bunns i 2014.

Aldersgruppen 0-15 år er de 5 siste år redusert med 84 personer, av dette 71 i skolepliktig alder som utgjør 11,5 % av elevmassen i 2009. Samtidig er innpendlingen fra Rana økt. Dette forteller at noen foretrekker å bo i Rana når de arbeider i Hemnes. Det synes som om noen familier flytter ut når ungene begynner i videregående skole.

Når antall barn 0-15 år avtar, skyldes det også at det fødes færre barn nå enn tidligere. For eksempel var det 1. januar 2015 42 0-åringer mens det var 63 15-åringer. Når vi følger de enkelte årskull ser vi imidlertid at Hemnes har tilflytting av barnefamilier. Ett eksempel: Antall 0-åringer 1. januar 2001 var 42, i 2015 var denne årgangen blitt til 53, en økning på 11.

6.3 Sysselsetting

Arbeidspendlingen er lite endret de siste fem årene. Mellom Hemnes og Vefsn er pendlingen redusert begge veier. Pendlingen fra Hemnes til Rana er gått litt ned mens innpendlingen fra Rana til Hemnes er økt 22 %. Dette bekrefter antakelsen om at noen foretrekker å bo i Rana og pendle til Hemnes.

1 626 personer var sysselsatt med arbeidssted i Hemnes 3. kvartal 2013. Fra 2009 er dette en økning på 3 %, som er størst økning blant nabokommunene. Siden Fra 2011 til 2013 ble det færre sysselsatte med arbeidsplass i Hemnes, reduksjonen er 69 tilsvarende 4,1 %. Størst tap i sysselsetting var det i landbruk (34), forretningsmessig tjenesteyting (27), undervisning (18) og varehandel (12). Næringer som transport, overnatting/servering og offentlig administrasjon opplevde små økninger.

2 138 sysselsatte hadde Hemnes som bokommune 3. kvartal 2013. Av disse hadde 1 388 også Hemnes som arbeidskommune. Det var altså 750 personer bosatt i Hemnes med arbeidssted i en annen kommune. Av dette hadde 570 arbeidssted i en av nabokommunene. Av disse igjen pendlet 482 til Rana og 76 til Vefsn.

De sysselsatte som bor i Hemnes, er overrepresentert i yrker som ikke nødvendigvis krever høyere utdanning, som renhold, produksjon, håndverk, salg og landbruk.

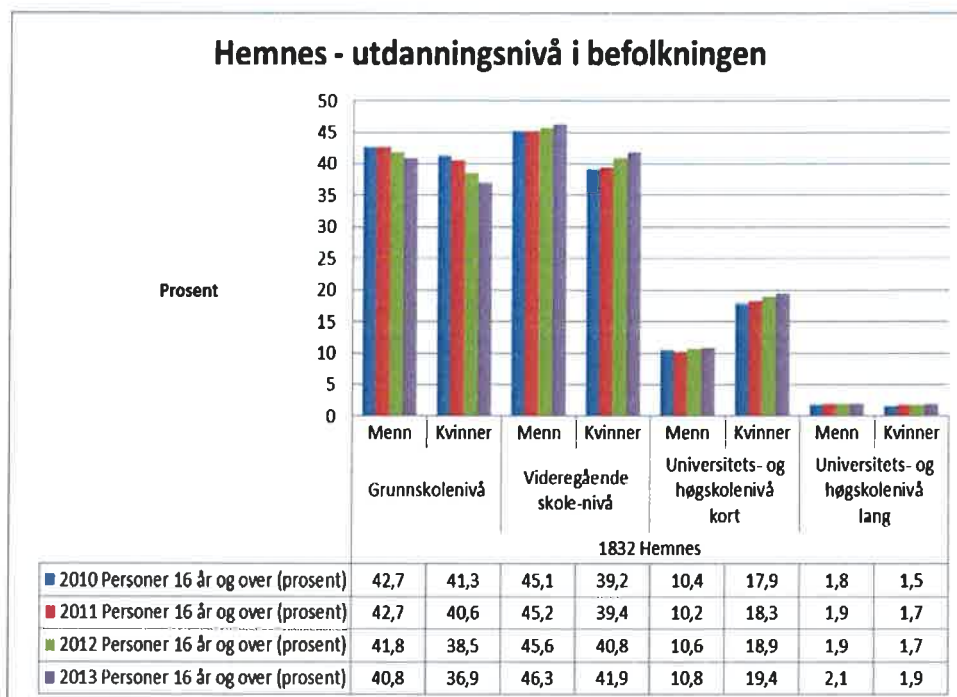
6.4 Inntektsforhold

Befolkningen i Hemnes har lavere inntekt enn befolkningen i Rana og Vefsn. Andelen av skattyterne i 2013 med alminnelig inntekt under 200 000 kroner er 8 prosentpoeng høyere i Hemnes enn i Vefsn og Rana.

Dette forklares i hovedsak av to forhold; a) at Hemnes har en høyere andel skattytere som ikke er i arbeid (42 % i Hemnes mot 38 % i Vefsn og Rana) og b) at Hemnes har en høyere andel sysselsatte i yrker med lav lønn (se ovenfor).

6.5 Utdanning

39 % av befolkningen i Hemnes (16 år og over) har grunnskole som høyeste utdanning. Dette er 5 prosentpoeng mer enn gjennomsnittet i Nordland og på linje med kommuner som Bindal, Dønna, Leirfjord og Grane. I perioden 2008-2013 ble dette tallet redusert mer i Hemnes enn i fylket – 9,1 % mot 7,1 %. De store kommunene på Helgeland hadde en reduksjon på 4,8 % til 7,2 %.

39 % er et høyt tall. Noe av forklaringen kan ligge i at Hemnes har en høy andel eldre. Mange småkommuner er imidlertid i samme situasjon.

En stor del av sysselsettingen i Hemnes er i bransjer som har lave krav til utdanning.

6.6 Framskrivning målgruppen

Hemnes har en liten befolkning og framskrivning blir derfor svært usikkert. SSBs alternativ middel vekst (MMMM) vil gi en befolkningsvekst på 50 fram til 2040. Planens målgrupper vil ha slik utvikling:

Aldergruppen 16-19 år (videregående skoleelever) reduseres fram til 2030 fra 255 til 187 for så å øke noe.

Aldersgruppen 13-15 år (ungdomsskoleelever) reduseres fram til 2030 fra 183 til 147 for så å øke noe.

Aldersgruppen 6-12 år (barneskoleelever) vil reduseres fra dagens 364 til 332 i 2023. Deretter vil antallet øke til 356 i 2040.

Aldersgruppen 1-5 år (barnehageunger) var 242 personer i 2014 og vil bli noe redusert fram til 2018 for deretter å øke til 262 i 2025. Deretter blir det igjen fallende antall.

6.7 Vurdering av de demografiske faktorer

Med så liten befolkning som Hemnes har, er framskrivinger svært usikre. Siden mobiliteten avtar med alderen gir framskrivningen de sikreste tallene for de eldre.

Hvis befolkningsutviklingen blir slik framskrivningen viser vil ikke skoleanleggene møte kapasitetsmessige begrensninger i deres levetid.

Fortsatt nedgang i antall elever vil gi fortsatt nedgang i inntekter. Den største nedgangen er imidlertid tilbakelagt.

Kilder

Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet (2014), samlet oversikt, *Satsing på barn og ungdom – regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2014*

Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet (2013), *Forebyggende innsats for barn og unge*, Rundskriv Q-16/2013

Dugstad-utvalget (1988-89) *Musikkskolene, en dynamo i det lokale skole- og kulturmiljøet*

FNs barnekonvensjon

Helsedirektoratet, *Barn som pårørende*, rundskriv 15-5/2010

Hemnes kommune, Høringsutkast, *Strategi for Frivillighet 2015-2019*

<http://abelia.no/utdanning/kreativitet-i-skolen-article2855-139.html>

<http://www.hemnes.kommune.no/laeringslyst-og-kvalitet.5620696-312609.html>

Kommuneplanenes samfunnsdel 2013 - 2025, Hemnes kommune

Kulturdepartementet (2013), Lov om endringer i lov om folkebibliotek

Kunnskapsdepartementet (1998) Opplæringslova

Kunnskapsdepartementet (2006), Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver

Morgendagens barnevern, 30.09.2014

<https://www.regjeringen.no/nb/dokument/dep/bld/sak/strukturendringer-i-barnevernet/id2411809/>

Nordlandsforskning (2014) *Hemnes Kommune 2014, Resultater fra Del én av FoU-prosjekt i to deler – utvikling for barn og unge i Hemnes kommune*, arbeidsnotat

Norsk kulturskoleråd (2014), *Mangfold og fordypning*, Utkast til Rammeplan for kulturskolen

Northouse, P. G. (2001). *Leadership: Theory and practice*. California: Sage Publications, Inc

NOU 2009:18 *Rett til læring*

Regional plan for bibliotek i Nordland 2015-2025, *Inkluderende møteplasser for kunnskap, kulturopplevelser og debatt*.

Stortingsmelding nr.6 (2012-2013) *En helhetlig integreringspolitikk*

Stortingsmelding nr.14 (2014-2015) *Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner*

Utdanningsdirektoratet (2006) *Kunnskapsløftet*, Læreplan for grunnskolen og videregående opplæring

Layout forside: www.slettengrafiske.no

Foto forside: Fabrice Milochau og Hemnes kommune

Illustrasjonsfoto: Fabrice Milochau og Hemnes kommune